

GreCsó Krisztián

Randevú Arankával

– hat nyomozás –

A kertek alatt megy az út, földes, salakos, néhol kevés kavics, oda mentem le a gyár felől, a kendergyár szellemtelepe mellett, a régi portánál, ami Márton nagybátyámé volt valaha. Mikor a telket vette, tele volt sudár nyárfákkal, kidöntötték mind, ott voltam, egy föltűnően vékony, szakállas ember kiabálta, hogy dől a fa. Gyerek voltam, sirtam, hogy én akarom, én akartam kiabálni, hogy dől a fa, ennyit igazán rám bízhatnak. A portán egy hatalmas téglapince volt, gáddal és íves falakkal, mintha borvidéken volna, ismeretlen dohzzag jött belőle, szokatlan volt a félkörök, ívek puhasága, az én szememnek óvóhely volt inkább. Nagybátyám meghagyta a pincét, sok pénzt költött rá, hogy eredeti állapotában megmaradjon, aztán krumplit és káposztát tartott benne, a krumplit vette, a káposzta a portán termett, abban a három fóliaágyban, amit ő maga húzott föl oda.

Családi házat soha nem épített fölé.

Meguntam a leskelődést. Percekig néztem az udvart, a szemetet, a kertet, csöngettem, nem nyitott ajtót. A kulcs belül, a bicikli bent, eldőlvé a gangon. Ezután indultam el. Nem volt logikus, hogy megkerülöm a házakat, hogy letekerek a gyári úton, el a pince előtt, aztán vissza a kertek mögött, nyugodtan bemászhattam volna a kapun, de úgy éreztem, nagyon tolaakodó lenne. Ha Márton nem érte semmi, üvölni fog, hogy mit képzelek. Hogyan merem. És igaza lesz. Ha a kutatásnak jó a vége, cudar világ vár rám. Márton hirtelen haragú, hamar kikel magából, tumbol, ahogy a koreai tévéért tette, vagy ahogy egy koszos ingért üvöltötte le mamát, még ha következő pillanatban össze-vissza is csókolta. Birtokháborító leszek. A ház, ami egykor a miénk is volt, most intim közeg, csak nagyon indokolt esetben tehető meg, hogy engedély nélkül bemegyek, ha mondjuk azt gondolom, hogy a nagybátyámat valami érte. De ha nem, a féltés indulattá lesz, többé nem féltés, föltételezés, gyanú, rossz emberismeret. Azt gondoltam, gondoltuk, az egész család, hogy Márton nem tud magára vigyázni, nem ismer mértéket. Nem volt rossz a hangulatom. Nem volt semmi sem furcsa. Talán csak a levegő ritkább, mint rendszeren. Rutintalan voltam – minden földérintő cselekedet ismeretlen és előszöri. Előre volt emlékezetes az idő, de nem élhetetlen és nem is nyomasztó. Végzetes percek voltak, mondtam utólag anyámnak, de

---

(Részlet egy készülő regényből.)

nem determináltak. Kijelölt időnek nevezném, okoskodtam róla később, de nem sorsszerűnek. Anyám odaért, vagy már velem jött, mindegy, együtt tekertünk le hátra, a gyár mögött, az Aljra, a kertek mögé, ő sem mondta, hogy miért nem mászom át a kerítésen, és nyitom ki a kaput, hogy ő is bejöhessen, ez föl sem vetődött, pedig gondoltuk, hogy hátul is be lesz zárva a kertkapu, és azon is át kell majd mászni. A kert vége mégis más volt. A hátsó kapun bemászni kevésbé volt tiszteletlenség, mint kétséges dolgokat művelni a főutcán, a szomszédok szeme láttára elkövetni a sértést, amely már magában föltételezi a bajt. A kapu nem volt megfelelően rögzítve, majdnem bedőlt alattam. Belülről ki lehetett nyitni, nem volt rajta lakat, anyám egyszerűen besétált. A kertbe lépve már tartottunk a retorziótól. Kiabáltunk. Szölongattuk a nagybátyámat, Márton, merre vagy. Márton, helló. Mi újság? Mintha már válaszolt volna, megkezdtük a dialógust. Pedig a nagybátyám nem felelt.

A nyelvtanulással kezdődött a baj, mama szerint. Akkor derült ki, hogy a gyerekek, az elsőszülött fiúnak, az ifjabb Mártonnak gyöngék az idegei, nehezen bírja a stresszt, a kihívásokat, és túlzottan érzékeny fiú. Az orosz nyelv nem vette be Mártont, és Márton sem vette be az orosz nyelvet, előbb csak rosszul teljesített, majd végzetesen gyöngé lett, kikezdte a szláv virtust, remegett, sírt, oroszórás napokon komolyan kiborult. Mama egyetlen délelőtt alatt intézte el a dolgot, nem hagyott beleszólást, türelmi időt, pedig akkor már a kérlelhetetlen orosz tanár is mutatott némi megbánást, hogy meghurcolta szorongó tanítványát, visszakozott, hogy ő nem látta, ekkora lenne a baj. A félévi bukás nem a világ, azért még nem kell valakit kivenni az iskolából. Mama szerint igen. Márton levelezőn végezte el a gimnáziumot, ekkor szakadtak el először egymástól Imrével, a gyerekkori baráttal. Márton hirtelen felnőtt lett, az esti mellett dolgozni járt, és az estin csupa -né meg bácsi tanult, ő volt az egyetlen fiatal, Imre pedig a korosztályában maradt a vegyipari szakközépben. A középiskola után megint összekerültek, a műszaki egyetemen egy évfolyamon kezdtek, mert Imre elvégezte a technikumot is. Márton fél évet maradt, az idegei a vizsgákat sem bírták, túl komolyan vette, az élete múltott a jegyen, akkora tét mellett viszont nem tudott teljesíteni, az életet nem lehet magolt szavakkal védeni. Szép, mosolygós szemű, jóképű, szakállas férfivé érett. És mindig izzadt, ahogy később Imre levelei előtt. Remegett, ahogy az ukrán asszony után. A tétel kihúzása után sírt. Nem zokogott, csak folytak a könnyei. A tanárok döbbenet nézték, ahogy az életéért küzd, az indexébe szinte nem is került jegy. Minden aláírás megvan, Márton szorgalmas, a szemináriumokat hiánytalanul látogatja, a tanárok szeretik. De jegy alig. Hazaköltözik, vasutas lesz. És mint akit annak teremt az Isten, az is marad. Egy időben apám tekeri neki a sorompót, a két Grecsó fiú integet egymásnak.

Mégsem ők állnak minden fülkefényben.

Inkább a nyerőgépek villogása látszik, akárha valami tükörből, piros almák forognak, cseresznyepárok fülönfüggőn, piros szőlő és érett datolya, de legjobban világít a kopottra vert duplázógomb. Cudar ellentéteket cipel a nyelv: a nyerőgép olyan masina, amellyel soha nem lehet nyerni. Márton egész életében beosztó, sóher, a diplomaosztómra egy használt borítékkal állít be, benne kínosan kevés pénz, nyolcszáz forint, a többi le van kötve, mondja, de ha lejár, büszke rám, dicső-

séges ajándékot kapok. A betét lejár, a dicsőséget pedig a duplázógomb leereszti. Így mondom, mert lefolyónak képzelem, csatornának, amin lecsurognak a napok, Márton szorgossága, beosztása, alázata, minden öröme és tartása, a kuporgatás, a kispolgári virtus olvadni kezd, és elnyeli a presszó emésztője, vele együtt ömlik le minden érték: tartás, egészség, szeretet, felelősség. A kuporgatás nem önmagáért való dolog, a kispolgár akkor is kuporgat, ha nem kell, a fegyelem ad gátat, zsalut a napoknak, a beosztás fegyelme olyan, mint valami ösztönös kanti bölcsesség, akkor is félni kell az Istent, ha nincs. És Márton már nem féli, kiszakad a pénzes zacskó, csurog kifelé a tartalék. A gép előtt állva tölti a délutánt, aztán leül Imre mellé. Eleinte gondolnak Irinára, aztán nem. A hetekkel Imre szakállá is egyre hosszabb, gombát gyűjt és gyógynövényeket, abból él, amit a Mártonnak már nem létező Isten ad. Egymás mellett ülnek a kocsma szabályos négyzetet formázó asztalánál, könyökölnek a kockás vásznon, nem barátságból, nem megszokásból, és nem is fegyelemből. A rend kedvéért ülnek egymás mellett, egész estig, maguknak veszik az italt, egyetlen szót sem szólnak, és mégis, közösen várják meg, hogy véget érjen a nap. Márton beveszi a méregerős nyugtatókat, hol sörrel, hol égetett szesszel, aztán vár. Isten meg az ő híres szeretete lecsorgott a nyerőgép lefolyóján, a füstös melegben döngenek a legyek, a kocsma zöld és fehér színeit szarbornára fogdosták a vendégek, olvadt zsír- és fokhagymaszag van, talán kolbász – meg persze mindent átítat a verejték szűrős búze. Irináról vagy később Rózáról nem azért nem jó beszélni, mert az előbbi például szó nélkül ment el, vagy mert más férfiakkal kefélt. Azért nem jó, mert mikor a nők léteztek, még mindketten más férfiak voltak, egy mérnök és egy kalauz, tekintély, munka, tartás. Mostanra minden oda, a fasz sem áll föl, reggel sem, hajnalban sem, még álomban sincs ösztönös merevedés, akkor pedig már tudni lehet, hogy vége. Az erekben meszes szűkületek, kékre fagyó ujjvégek, szűrős szív. Márton két-három sört iszik hitelbe, legföljebb egy pálinkát, véletlenszerűen választja ki, melyik biciklivel megy haza, de senki nem haragszik, viszik az övét, másnapra visszakérül. A gyógyszer és az alkohol házassága erős frigy, a füst helyére hamar köd ereszkedik, egyre följebb kúszik, és a szagok édesek lesznek, a meleg már laza és nem fojtós, az olajkályha duruzsolása helyett fa ropog, a kandallóból hűgysárga fény kergeti az árnyakat, valami sült, hol édes, hol sós, mama szól be a nyári konyhából, tata az asztalnál Bibliát olvas, Ószövetséget, félhangosan, mama behozza a tésztalevest, kömény van benne és paprika, az erek meszes alagútjaiból eltűnik a salak, az elnehezült, fázós láb és az ügyetlen, kékre vert kézbe újra jut vér és erő, Márton látja, ahogy surrog körbe-körbe a vér, hallja, milyen mélyeket, erőket üt a szíve, most a véráram tartja egyben, nem a csontok, hanem az energia, a hit. Érzi, milyen könnyedek, fiatalosak a mozdulatai, a bőr alól eltűnik a hártya, oda a súlyos puffadás, a tömött, csömörlő has, és beáll a lebegés éteri állapota, nincs nehézkedés, gravitáció, ilyenkor Márton elindul kifelé, nem köszön, körbe se néz, csak megy, remeg a feje, ahogy a Grecsóknak mindnek, aztán kint meglöki a bringát, mintha balettozna, próbálja áttemelni a lábát a vázon, a bicikli egyre lassabban gurul, mikor sikerült fölülnie, már áll. Klári, aki a festékbolt előtt nézi, éppen a lényegét nem érti. Azt várja, hogy mikor esik el. Márton fölnevez, mint aki nem tudja, hol van, megigazítja a kabátját, ami fölzaladt a háta közepére, mint

egy boleró, hátrébb löki a tányérsapka ellenzőjét, megtapossa a pedált, a bicikli siklik, megbillen a táj, a második lépésnél fölemelkedik, de nem képzeletben, nem álomszerűen és nem „mintha”. Nagyon is tériszonyosan, bizonytalanul és igazából, elébb a tetők magasába, aztán már a villanyvezeték fölé, és hűvös lesz, Márton remeg az ülésen, és teker, mert meg akarja őrizni az egyensúlyát a levegőben, röpül, ahogy egy dongó, fecske, szélfúttá haj. Kacagni szeretne, de csak utólag mer, mikor leszállt. Amikor repül, akkor koncentrálnak, nem biztosan irányít, tériszonya van, fél, de persze alig várja, hogy kijöjjön a reptérről, a kocsmá eléje, szerinte, már a kifutópálya.

Többször láttam, hogy hazafelé botorkál, föltűnően lassan hajtott, már gyöngye volt a szemüvege, akkor sem ismert meg, ha mellettem gurult el. Nem tudom, másképpen sajnálom-e, ha tudom, hogy röpül.

A kórházban mondja, hogy nudli az egész élet a repüléshez képest. Hogyha mérlegelni lehet, ha van két serpenyő, licit – akkor a repülés. Kár föltenni a kettőt, a repülést kontra minden mást, az elnyűtt ingeket, azt a néhány baszós éjszakát, vagy azt az egy, igazán habzó nevetést a szomszéd lányának lakodalmán, amikor a bógós dühében kidobta az ablakon a hangszert, de nem ért el kellő hatást, mert mindkét ablakszárny nyitva volt, és a bógó puhán és csöndben eltűnt a konyhakert sötét bozótjában, Márton meg nézte a hoppon maradt muzsikust, és még fél óra múlva sem tudta abba hagyni a nevetést – de hogy akkor ez lett volna élete legboldogabb kacagása? És a legszebb szava? Az az egy hangosabban mondott *igen*? Hogy ezek állnának szemben a repüléssel? Jól nevelten tiltakoztam, értem én, a repülés mindennél jobb, lehet, de túl nagy az áldozat, túl sokat kell fizetni azért a tériszonyos szédeléséért – pénz, paripa, fegyver oda. Márton rám szólt, hogy halkabban, lehallgatnak minket, a gyógyszer meg az alkohol együtt drog, és ő igazából drogos, de ha ez kiderül, nem kap több nyugtatót. Láttam, hogy fél. Megijedt, hogy nem jár több altató, ezért az ő repüléséről akkor nem is beszélünk többet. Még egyszer hozta szóba, mama már az egyik nagynénémnél lakott, és ott álltunk a vitrines szekrény mellett, ott mondta, hogy az áldozat a lényeg. Nem értettem, mire utal. Zavarba jöttem, szégyelltem ott ilyenről beszélni, mama az ágyon ült, remegett, a Parkinson-kór délután jobban kínozza, Márton meg a drogról beszél, de nem hagyta abba, hogy a papoknál is: kasztrált ember nem lehet pap. Nem lehet, mert nem tudja meghozni az áldozatot. Akkor nincs lemondás, a kasztrált könnyen nem kefélni. Mama csúnyán nézett, micsoda beszéd ez, de csak egy pillanatra figyelt oda, mert valamiről nagyon győzködte az egyik unokatestvére, és akkor azt mondta Márton, hogy itt is a lemondás a lényeg. Kinéztem a kisablakon, a mellékutcába települt zöldsérfelvásárló előtt zümmögtek a gázos targoncák. A selyemaszparágusz kelyhében háton feküdt egy döglött légy. Minden pénzét, becsületét, örömét elveszti, mondta Márton, és mikor már nincs mit elhagyni, akkor kezd megkönnyebbülni a teste. A lemondás miatt. Jön a súlytalanság. Nincsen kötődés, görcsös ragaszkodás, hívság, betétkönyv, félelem és szégyen a félelem miatt. Nem csak az a lényeg, hogy gyógyszerre iszik, de mikor minden pénzét elveszíti a nyerőgépen, akkor tud repülni. A munkások raklapokat emeltek odakint egy német kamionba. Engem már nem a repülés érdekelt, hanem a félelem. Meg ahogy Márton mondta, a szégyen a félelem miatt.

Az egyik nagynéném mondta, hogy Márton fél egyedül a házban, iszonyodik a magánytól, a recsegő ajtókeretek, a padló kegyetlen nyiszorgása kínozza, pánik jön rá, dühöngeni kezd, fölkapcsolja a villanyt és ott, ahonnan a félelmet keltő hang jött, kegyetlen pusztítást végez, szétveri a szekrényt, a polcot, és a szétvert polc nem nyikorog többé, végre el tud aludni. Márton megevett egy zserbót, az egyik nagynéném sütötte, dejós, mosolyogtam, finom, már kóstoltam. Próbáltam valamit kezdeni az őszinteségével, hogy ilyet mond, „szégyen a félelem miatt”, egy fiatalabb férfinak mondja ezt, olyannak, akinek föl kellene néznie rá. Fél a sötétben. Fél egyedül. Én is félek a sötétben, a kutyáktól, és egyedül is, soha senkinek nem mondanám...

A gangra sem tudtunk bemenni, a hátsó ajtó zárva. A kert felől be tudtam ugrani, ott derékig ér föl a téglakerítés. Kivettem a kapuból a kulcsosomót, dagadt jószág, rengeteg fölösleges, rozsdás lakatkulcs, úgy láttam, még a pincekulcs is rajta van. A bicikli eldőlvé, valami kifolyt a linóleumra, esetleg bevert az eső. Megtaposott smicisapka a földön, a hátsó ajtó előtt egy sál. Sokáig próbálgatom a kulcsokat, mire be tudom engedni anyámat. Egyre ritkábban kiáltok befelé. Háromkulcsosként, vagy négy. Próbálok, próbálok, próbálok, és utána. „Szia Márton! Hahó!” Nem jön felelet. Apám jut eszembe, ahogy áll az ajtóban, most valódinak érzem a félelmét. És elhiszem, hogy tényleg aggódott. Most úgy is érzem, volt miért. Belül volt a kulcs, percek óta itt matatok a folyosón, kiabálok, ha *nem* érte volna valami, kijönne. Be tudom engedni anyámat, nehezen, de kinyílik a hátsó ajtó. Ettől megnyugszom. Működik. Minden rendben lesz. A régi bejárati ajtó még mindig dupla, mintha a kertre nyílna. Belépek. Nagyot köszönök. Kiabálok a nevét. Úgy lépek, mintha fájna. Süllyed a talpam, teste van a linóleumnak, enged. A téli konyhában mosatlan edények, összetört pohár, minden ajtó kitérve, az asztalon kiborult és fölszáradt szörp, a padlón kenyérmorzsa ropog. Az utcai kisablakon leszakadt függöny, a sarokban megbillent az öreg szekrény, leszakadt az ajtaja. Azóta sem láttam ennyire sötét barna színt. Edények is vannak benne. Ingek és néhány leveses edény, meg egy serpenyő. Hagyma. A régi ágy, ahol mamáék aludtak, sehol. Az asztal körül nincsenek székek. Megint köszönök. Már csak néhány perc lehet a nyomozásból. Vagy annyi sem, pillanatok. Én megyek előre, a szoba felé, tudom, hogy rossz lesz, meleg van, döngnek bent a legyek, sötét van, úgy maradt a függöny. Úgy lépek, mintha jég lenne alattam. Ropogós, vékony jégfelület, lejjebb süket tó. Úgy lépek, mintha rettegnék, hogy beszakad. Indokolatlanul előredőlök. Befejezem a szólongatást. A ruhásszekrény nyitva, tetején Jézus és Mária. Középen a tévés, rajta apró, fekete készülék. Jobbról a vitrines szekrény. Nem akarok jobbra nézni. Van ott a térben valami fura, és édes, rothadó szag éri el az orromat, még soha nem éreztem ennyire édes *szagot*. Az ágy vetetlen, nem akarok jobbra nézni, nem akarok odanézni, még mindig úgy lépek, mint aki mindjárt beszakad, gyűlölöm a periférikus látásomat, hogy nekem olyanom van, hogy valaminek a sziluettjét látom jobbról, betüremkedik, óriási a kupleráj, a kamera lassan, kíméletlen halad jobbra, nem én vagyok itt, nem bírok itt lenni, ez egy régi filmfelvétel, nem valóságos, már mikor készül sem az; annyira lehetetlen a helyzet, hogy nincs elég inger, konkrétan *mennyiségi* baj van a látással, nem eléggé látok, nem homályos a kép, hanem valószerűtlen,

hihetetlen, ezért érzem úgy, hogy nincsenek valódi lenyomataim, utólag egészen pontosan azt: nem is néztem meg! De ez nem lehetséges. Hiszen láttam. Csikorgó lassúsággal fordul el a kép, az ágy másik oldalán is van egy szekrény, ez korábban nem volt, nem volt ott, de most ott van, a cserépkályha előtt, és először a szekrény sarkára nézek, csak *azt* látom meg, mintha a rendező azt a kamerát jelölné ki az agyamban, a négyes, legyen a négyes kamera, amely a szekrény sarkára közelít, egészen pontosan az alsó elem sarkára, mert az kijjebb áll, mint a felső, és most, ebben a pillanatban jut eszembe, hogy a felső lenyitható, szekreterfésülés volt, teli iratokkal, alatta meg egy kétajtós, melynek, mint említettem, kijjebb állt a sarka, és azt hiszem, bár ebben nem vagyok biztos, de mintha úgy láttam volna, hogy az a sarok valamitől szennyezett volt. Vér és egyéb váladékok vannak ott, és most már elviselhetetlenül erős az édes szag, hogyan lehet az, hogy valami *így* büdös, édesen. Különben, ami a szekrény sarkának szennyezettségét illeti, azért nem vagyok biztos benne, mert az is lehet, hogy csak a későbbi *minthák* összessége miatti eredmény, mert alig láttam ott valamit, alig tudom elképzelni, mi volt, pedig visszamentem az orvossal, a törvényszéki orvossal, és a hullaszállítóval is, mindvégig ott álltam az édes bűzben mint tanú, és mégis – alig láttam! Nincsen képem a csont és bőrre fogyott, gatyára vetkőzött testről, arról a bőr- és csontdarabról, melynek, és ez megint nem egészen biztos impulzus, kifolyt volna a bal szeme. A fejére, az állára, a szeme mögött meg volt valami beazonosíthatatlan, tanult ésszel azt mondám, agy. A kicsavarodott nyak és a természetellenesen elfordult végtagok pedig azt mutatták, ezt persze utólag mondom, mert akkor nem gondoltam semmit, hogy elesett. Elcsúszott. Három napja emésztette rongy testét a szoba. Ránéztem, mondani kellett valamit, a nagybátyám meghalt, és most mi rátaláltunk, mondani kellett valamit anyámnak – azt mondtam, hogy szerintem menjünk ki.